

บทที่ ๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทที่ ๔ นี้จะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นพระมหากรุณาธิคุณซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยพระราชทานเพื่อช่วยเหลือประชาชนลาว คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ดำเนินการนอกราชอาณาจักรไทย ประกอบด้วย โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ และ โครงการส่งเสริมกิจกรรม โรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ รายละเอียดของแต่ละโครงการมีดังนี้

๔.๑ โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒

(หรือเรียกกันว่า โครงการห้วยซั่ว – ห้วยซอน)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ ขึ้นตามที่ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิหาน อดีตประธานประเทศสปป.ลาว มีสาส์นกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานโครงการที่ใช้หลักการดำเนินงานตามแนวทางของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีกิจกรรมสาธิตที่หลากหลาย ทั้งในด้านการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ เพื่อช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนชาวลาวให้ดีขึ้น โครงการฯ นี้เริ่มตระเตรียมดำเนินงานตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๓๖ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอย่างเป็นทางการวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๗

ในการพิจารณากำหนดพื้นที่ของโครงการฯ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ร่วมกับ กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ และกรมประมง พิจารณาศึกษาสภาพภูมิประเทศ และความเป็นไปได้ในการดำเนินงานโครงการฯ ระหว่างวันที่ ๓ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ เลขาธิการ กปร. ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานและหน่วยงานอื่นๆ ได้เดินทางไปศึกษาสภาพภูมิประเทศและร่วมหารือกับคณะทำงานฝ่ายลาว ซึ่งมีนายสมสะหวาด เล่งสะหวัด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาว เป็นประธาน เมื่อคณะทำงานทั้งสองฝ่ายได้ปรึกษาหารือ และตรวจสอบสภาพพื้นที่จริงแล้ว เห็นร่วมกันว่า จะใช้พื้นที่ที่บ้านนาयाย เมืองนาทรายทอง แขวงนครเวียงจันทน์ ห่างจากนครเวียงจันทน์ ๒๒ กิโลเมตร เป็นที่ตั้งโครงการฯ จากนั้น เมื่อตกลงกับคณะทำงานของฝ่ายลาวแล้ว คณะทำงานฝ่ายไทยจึงได้นำข้อมูลรายละเอียดต่างๆ รวบรวมเป็นรายงานขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย^๑

^๑ กรมชลประทาน. ๕๔ ปี ชลประทาน ๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๕. หน้า ๔๕ - ๔๖.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นชอบตามที่คณะทำงานทูลเกล้าฯ ถวายรายงาน และมีพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการ พร้อมทั้งทรงมีพระราชดำริให้วางโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอนและอ่างเก็บน้ำห้วยซัวขึ้น เพื่อเป็นแหล่งน้ำถาวรสำหรับใช้ในบริเวณพื้นที่โครงการฯ กับพื้นที่เป้าหมายทั้ง ๕ หมู่บ้าน คือ บ้านนายาง บ้านนาซอน บ้านห้วยซัว บ้านน้ำเกียงเหนือ และบ้านน้ำเกียงใต้ และพระราชทานชื่อว่า “โครงการบริการด้านการเกษตรห้วยซอน-ห้วยซัว”^๒

โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ นี้ เป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงสนองตอบต่อความปรารถนาดีของฝ่ายลาวล้านญาคูมิตร ซึ่งมีไมตรีจิตมิตรภาพและเอื้อเฟื้อต่อกัน ยิ่งกว่านั้น เมื่อมองเชิงวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่า โครงการฯ มีความสำคัญและมีความหมายยิ่งไปกว่านั้น เพราะการเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสปป.ลาว เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวและโครงการฯ นี้ เป็นการเสด็จพระราชดำเนินออกนอกราชอาณาจักร หลังจากรัชกาลที่มิได้เสด็จพระราชดำเนินมานานถึง ๒๗ ปี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงงานในพื้นที่ด้วยพระองค์เอง เช่นเดียวกับที่ทรงงานในประเทศไทย โดยให้ความสนพระราชหฤทัยเอาพระทัยใส่ผลักดันอย่างจริงจัง สะท้อนถึงสายพระเนตรอันยาวไกลของพระองค์ ที่ทรงเข้าพระทัยกระแสความเปลี่ยนแปลงที่แปรของ โลก ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสในเรื่องนี้ว่า หากประเทศเพื่อนบ้านมีสุข และการพัฒนาเป็นไปในระดับเดียวกัน ก็จะส่งผลให้ภูมิภาคสงบสุข และบังเกิดผลเป็นสันติสุขของโลกส่วนรวมด้วย ดังที่ได้พระราชทานกระแสพระราชดำริสแก่คนไทยที่พำนักในเวียงจันทน์ ณ โรงแรมล้านช้าง เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๗^๓

ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินทรงงานในพื้นที่ และเปิดโครงการฯ เป็นเวลา ๓ วัน คณะทำงานโครงการฯ ได้บันทึกถึงความที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทเอาพระทัยใส่และจริงจังในโครงการฯ ที่พระราชทานแก่ชาวลาว เท่าเทียมกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยดุจเดียวกันไว้อย่างน่าสนใจ ความว่า^๔

วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๗ คณะทำงานฯ ได้รับถ่ายทอดพระราชกระแส ๓ ครั้ง คือ ในเวลา ๑๗.๐๐ น. จากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ นครเวียงจันทน์ เวลา ๒๐.๐๐ น. ได้รับการถ่ายทอดพระราชกระแส พร้อมทั้งส่งโทรเลขและแผนที่ประกอบ เพื่อให้คณะทำงานฯ สำรวจข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ธรณีวิทยา ตลอดจนให้ศึกษาสภาพ

^๒ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๖.

^๓ “สายสัมพันธ์ สองฝั่งโขง แห่งบ้านพี่เมือง – น้อง ลาว – ไทย กับ โครงการความร่วมมือด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.” มูลนิธิชัยพัฒนา เดือนเมษายน ๒๕๓๗. หน้า ๑๕ – ๑๖. ความละเอียดของพระราชดำริดังกล่าวปรากฏในบทที่ ๒

^๔ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๐ – ๒๑.

พื้นที่และตำแหน่งที่คาดเกณฑ์ไว้ และเวลา ๐๑.๓๐ น. ได้รับการถ่ายทอดพระราช-
กระแสเพิ่มเติมในเรื่องให้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความแน่ใจ

วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๓๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. คณะส่วนล่วงหน้าจากพระตำหนัก
จิตรลดา อันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย และนายทหารแผนกที่ชั้นผู้ใหญ่ ได้นำ
แผนที่ประกอบลายพระหัตถ์ มาเพื่อดำเนินการสำรวจศึกษาพิจารณาเพิ่มเติม ขณะที่
คณะทำงานโครงการ ฯ ส่วนหนึ่งอันประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ชลประทาน กรมพัฒนา
ที่ดิน กรมประมง กรมปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน กปร. และมูลนิธิชัยพัฒนา
ได้ลงทำงานในพื้นที่ให้แล้วเสร็จ เพื่อประมวลข้อมูลและตอบคำถามทุกข้อ ในการ
ทูลเกล้า ฯ เพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย ก่อนที่จะเสด็จลงพื้นที่จริงและพร้อมที่จะทรงงาน
โดยที่ทรงทราบข้อมูลทุกประการ เวลา ๑๕.๐๐ น. คณะทำงานฯ ทูลเกล้า ฯ ถวาย
รายงานที่เขียนด้วยลายมือ เนื่องจากระยะเวลากระชั้นชิด

วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๓๗ เวลา ๐๗.๓๘ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงมีพระราชกระแสผ่านหน่วยสื่อสารว่า ข้อมูลบางประการในแผนที่ที่คณะทำงานฯ
ทูลเกล้า ฯ ถวายผิดพลาด โดยห่างจากที่หมายจริงประมาณ ๗๐๐ - ๘๐๐ เมตร โดยแจ้ง
พิกัดของได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมาใหม่

ตลอดเวลาของการเสด็จพระราชดำเนินระหว่างวันที่ ๘ และ ๙ เมษายน ๒๕๓๗ นั้น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตน-
ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงงานอยู่ในพื้นที่ด้วยพระราชประสงค์ให้ราษฎรชาวลาว ได้มีความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้น และทรงมีพระราชกระแสแนะนำให้คณะทำงานโครงการฯ ฝ่ายไทยได้นำ ทฤษฎีใหม่ อันเป็น
หลักการว่าด้วยการจัดการพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกแบบผสมผสาน มาประยุกต์ใช้ในสปป.ลาว
เนื่องจากสปป.ลาวและไทยมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกัน^๕ ด้วย ซึ่งคณะทำงานโครงการฯ ได้น้อม
รับมาเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรชาวลาว ผ่านทางการใช้ครอบครัวตัวอย่าง ดังจะกล่าวต่อไป

๔.๑.๑ รายละเอียดทั่วไปของโครงการ ฯ

๑) สภาพภูมิศาสตร์ของศูนย์ฯ

ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๒๕ ไร่ ลักษณะ
พื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภูมิประเทศเป็นเนินสลับกับที่ลุ่ม มีลำห้วยซอนและลำห้วยซั่วล้อมรอบพื้นที่

^๕ มูลนิธิชัยพัฒนา เดือนเมษายน ๒๕๓๗. หน้า ๑๘.

ศูนย์ ฯ^๖ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านนายาง เมืองนาทรายทอง (ทางทิศเหนือของกำแพงนครเวียงจันทน์ ๒๒ กิโลเมตร) ประกอบด้วยหมู่บ้านเป้าหมาย ๕ หมู่บ้าน คือ

๑. บ้านนายาง
๒. บ้านนาซอน
๓. บ้านหัวข้าว
๔. บ้านน้ำเกี๋ยงเหนือ
๕. บ้านน้ำเกี๋ยงใต้

ต่อมาได้ขยายเขตครอบคลุมหมู่บ้านรอบนอกศูนย์ฯ อีก ๔ หมู่บ้าน ประกอบด้วย

๖. บ้านหนองคันคู
๗. บ้านนาซั๊บ
๘. บ้านหัวข้าง
๙. บ้านค่านสี

๒) วัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ^๗

๑. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างประเทศไทยกับสปป. ลาว ในด้านการเกษตรต่างๆ ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น โดยการให้ความช่วยเหลือในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ทางวิชาการ

๒. เพื่อเป็นสถานที่สาธิตกิจกรรมต่างๆ ด้านการเกษตรตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมด้านการเกษตร ให้แก่ราษฎรชาวลาว โดยการฝึกอบรมเรียนรู้จากตัวอย่างจริง

๓. มุ่งส่งเสริมและยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรชาวลาวในบริเวณพื้นที่โครงการฯ และพื้นที่ใกล้เคียง

๓) ประโยชน์ของโครงการ ฯ^๘

๑. ทำให้ราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย ฯ ได้มีโอกาสพัฒนาอาชีพและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทำให้ราษฎรชาวลาวมีความพออยู่พอกิน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

^๖ กรมชลประทาน. เรื่องเดิม. หน้า ๒๖.

^๗ คูได้จาก กองประเมินผล สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประจำปีต่างๆ ในส่วนของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในต่างประเทศ

^๘ เรื่องเดียวกัน.

๒. เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสปป. ลาว ทั้งนี้ ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรนี้จะเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งมิตรจิตฉันญาติพี่น้องของทั้งสองประเทศ

๓. เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนวิทยาการในการพัฒนาประเทศ

๔) ลักษณะการดำเนินงาน

ศูนย์บริการด้านการเกษตร ฯ หลัก ๒๒ มีลักษณะคล้ายกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่เป็นต้นแบบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินการไปในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

๑. มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในห้องถื่น เพราะแต่ละห้องที่มีสภาพดินฟ้าอากาศและประชาชนแตกต่างกัน ตลอดจนพัฒนาพื้นที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น โดยการพัฒนาที่ดิน พัฒนาแหล่งน้ำ พื้นฟูสภาพป่า และใช้หลักวิชาการเกษตรในการวางแผนการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ โดยใช้เงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาเป็นทุนในการดำเนินการพัฒนา

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในหลายๆ ด้าน ที่ปกติจะทำงานแยกกัน ศูนย์ ฯ จะเป็นจุดรวมของหน่วยงานเหล่านั้น ทั้งด้านเกษตร ด้านสังคม ด้านการจัดหางาน และการส่งเสริมการศึกษา ฯลฯ หมายความว่า ประชาชนสามารถที่จะมาศึกษาวิธีการต่างๆ ที่ศูนย์ ฯ ได้ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้นุเคราะห์ก็มาอยู่พร้อมกันที่ศูนย์ ฯ เหมือนกัน ทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งปหลายทางคือประชาชน และต้นทางคือเจ้าหน้าที่

๓. ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ ฯ จึงเปรียบเสมือน “ตัวแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ โดยราษฎรรอบพื้นที่ศูนย์ ฯ จะเป็นประชากรเป้าหมายกลุ่มแรกที่จะได้รับประโยชน์ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะนำความรู้จากการศึกษาในศูนย์ ฯ ที่ได้ผลดีไปส่งเสริมให้กับเกษตรกรหมู่บ้านเป้าหมาย ซึ่งแต่เดิมจะเรียกว่า “หมู่บ้านบริวาร” แต่ปัจจุบันเรียกว่า “หมู่บ้านรอบศูนย์ ฯ” หรือ “หมู่บ้านเป้าหมาย” ตามปกติแต่ละศูนย์ศึกษา ฯ จะมีประชากรหมู่บ้านรอบศูนย์ อยู่ประมาณ ๘ – ๑๕ หมู่บ้าน แต่ศูนย์ ฯ หลัก ๒๒ จะมีเพียง ๕ หมู่บ้านเท่านั้น ส่วนการส่งเสริมก็ทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับสภาพสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เช่น ให้เกษตรกรศึกษาดูงานรับการอบรมในศูนย์ ฯ ด้วยตนเองหรือเข้ามาเป็นหมู่คณะ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมออกไปแนะนำให้ตามหมู่บ้าน

^๕ เรียบเรียงจาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. การศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ๒๕๔๐.

เมื่อการส่งเสริมให้หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้ผลในระดับหนึ่งแล้ว หมู่บ้านเหล่านี้ก็จะเป็หมู่บ้านตัวอย่างให้เกษตรกรในพื้นที่ที่ห่างออกไปได้เข้ามาศึกษาและดูงานต่อไป และจะขยายผลออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งศูนย์ฯ หลัก ๒๒ ได้ขยายผลจากหมู่บ้านเป้าหมาย ๕ หมู่บ้าน ไปยังหมู่บ้านนอกเป้าหมาย จนถึงปีพ.ศ ๒๕๔๕ รวมเป็น ๘ หมู่บ้าน

๔. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชน ที่ทดลองวิจัยจนได้ผลแล้ว นำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้ ศูนย์ฯ ควรเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่งความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคน ๓ กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริม และราษฎร

๕. ดำเนินการพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ฯ เป็นตัวอย่างที่ดีของแนวความคิดแบบสหวิทยาการ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่นั้นๆ ศูนย์ฯ จะเป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรจะเป็น เป็นตัวอย่างว่าในพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ นั้น จะสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรโดยวิธีใดบ้าง มิใช่เฉพาะทางใดทางหนึ่ง แต่พยายามใช้ความรู้มากสาขาที่สุด แต่ละสาขาก็ให้เป็นประโยชน์เกี่ยวพันกับการพัฒนาสาขาอื่น ๆ และมีการผสมผสานการดำเนินงานและการบริหารที่เป็นระบบด้วย

๖. เป็นศูนย์สาธิตและบริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เบ็ดเสร็จ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในแต่ละท้องที่ และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ สามารถที่จะดูวิธีการเพื่อให้การทำมาหากินมีประสิทธิภาพ ทั้งราษฎรและเจ้าหน้าที่จากส่วนต่างๆ ของสปป.ลาว สามารถมาใช้บริการฝึกอบรมเรียนรู้ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ในสถานที่ศูนย์ฯ แห่งเดียวนี้^{๑๐}

ศูนย์ฯ จะศึกษาทดลองและสาธิตให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงานพร้อมกันในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนาทางด้านสังคม และงานศิลปาชีพ ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” เมื่อผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงานก็จะมีให้ดูได้ทุกอย่างในบริเวณศูนย์ฯ ทั้งหมด ผู้สนใจหรือเกษตรกรก็จะได้รับความรู้รอบด้านสะดวก รวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่การได้รับประโยชน์สูงสุด

๕) งบประมาณของโครงการ ฯ

ตั้งแต่เตรียมการจัดตั้งศูนย์ฯ จนถึงปีพ.ศ ๒๕๔๕ โครงการฯ ใช้งบประมาณดำเนินการไปแล้วประมาณ ๑๔๔ ล้านบาท งบประมาณส่วนมากจะตกอยู่ที่ช่วงปีแรกๆ ที่มีการใช้งบประมาณเพื่อออกแบบและก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ และวางระบบสาธารณูปโภคของศูนย์ฯ หลังจากนั้นงบประมาณมีแนวโน้มลดต่ำลงสลับกับเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

^{๑๐} “พิธีสรุปผลการดำเนินงานโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรช่วยเหลือ - ช่วยชีวิต (หลัก ๒๒) สปป.ลาว.” วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา สิงหาคม ๒๕๔๐. หน้า ๖๕.

ตารางที่ ๔.๑

แสดงงบประมาณดำเนินการของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒^{๑๑}

งบประมาณดำเนินการรายปี	จำนวนเงิน (บาท)
ปีงบประมาณ ๒๕๓๗	๑๗,๓๕๒,๐๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๓๘	๑๑,๐๐๗,๑๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๓๙	๕,๐๖๒,๖๐๐
- ค่าจ้างเหมาบริษัทที่ปรึกษา ฯ ควบคุมงานก่อสร้าง	๕,๕๕๘,๐๐๐
- ค่าจ้างเหมาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอน	๘๔,๑๗๖,๐๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๐	๒,๘๖๖,๖๗๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๑	๔,๗๕๗,๓๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๒	๒,๒๗๕,๐๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๓	๒,๔๒๗,๐๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๔	๔,๗๑๕,๐๐๐
ปีงบประมาณ ๒๕๔๕	๓,๔๕๒,๓๐๐
รวมเป็นเงิน	๑๔๔,๑๗๓,๓๗๐

๖) โครงสร้างการบริหารงานโครงการฯ

ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ บริหารงานร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยและ สปป.ลาว แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้^{๑๒}

ก. คณะทำงานโครงการฯ ฝ่ายไทย มีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นองค์กรหลักที่หน้าที่ประสานงาน กำกับดูแล เป็นแกนกลาง เชื่อมงานบริหารจัดการศูนย์ฯ ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ กระทรวงการต่างประเทศ

^{๑๑} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) และ โครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พุทธศักราช ๒๕๔๕. หน้า ๗.

^{๑๒} กองประเมินผล สำนักงาน กปร. รายงานการประเมินผลโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕. หน้า ๒๐ – ๒๒.

ฝ่ายไทยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ก่อสร้างอาคาร ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ขุดสระน้ำ วางระบบชลประทาน, ทำแปลงสาธิตการเกษตร, สนับสนุนปัจจัยการผลิต, ปรับปรุงสภาพดิน, ให้ความรู้ แนะนำและอบรมวิชาการ

ข. คณะทำงานโครงการฯ ฝ่ายลาว ประกอบด้วย กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกสิกรรม และป่าไม้ (ในเขตพื้นที่กำแพงนครเวียงจันทน์) เป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแล วางแผนนโยบายและสนับสนุนด้านการบริหารจัดการแก่โครงการฯ กับสำนักงาน กปร. โดยแบ่งประเภทงานออกเป็น ๖ แขนง ได้แก่ แขนงบริหาร, แขนงปลูกฝัง (งานเกี่ยวกับพืช), แขนงเลี้ยงสัตว์และการประมง, แขนงส่งเสริมและพัฒนาชุมชน, แขนงชลประทาน และแขนงจักรกล

ฝ่ายลาวเป็นผู้วางกรอบนโยบายการดำเนินงานพัฒนาโครงการฯ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของสปป.ลาว ตัดถนนเข้าโครงการฯ ขยายเขตไฟฟ้า จัดหาบุคลากรและเจ้าหน้าที่บริหารจัดการประจำศูนย์ฯ ขยายพันธุ์หญ้าแฝก และสาธิตฝึกอบรมความรู้แก่เกษตรกร

ศูนย์ฯ ได้วางระบบการบริหารโครงการให้มีเจ้าหน้าที่นักวิชาการฝ่ายไทย จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าไปทำงานในศูนย์ฯ และกำหนดให้มีการประชุมร่วมระหว่างคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายลาว คณะเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน กปร. และคณะทำงาน ทุก ๓ เดือน^{๑๓}

๓) การเผยแพร่ความรู้โดยใช้ครอบครัวตัวแบบ/ตัวอย่าง^{๑๔}

ทางศูนย์ฯ ได้คัดเลือกเกษตรกรตัวแบบ/ตัวอย่าง จำนวน ๔ ครอบครัว พิจารณาจากครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง ให้ทำการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านการเกษตรและปฏิบัติจริง โดยจัดสรรพื้นที่ให้แก่แต่ละครอบครัว ประมาณครอบครัวละ ๑๔.๕ ไร่ พร้อมสระน้ำประจำไร่นา เพื่อใช้ทำกิจกรรมการผลิตต่างๆ ทั้งการเพาะปลูกและประมง ซึ่งศูนย์ฯ ได้วางระบบชลประทาน ให้ความรู้ตลอดจนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และเงินทุนแก่ครอบครัวตัวแบบ ที่จะเป็นแบบอย่างในการขยายผลให้เกษตรกรอื่นๆ ได้ศึกษาและดูงานต่อไป แต่ละครอบครัวมีกำหนดระยะเวลา ๔ ปี

^{๑๓} สำนักงาน กปร. รายงานสรุปความก้าวหน้าของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) โครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า แขวงเวียงจันทน์ (หลัก ๖๑) พฤษภาคม ๒๕๓๘. หน้า ๒.

^{๑๔} สำนักงาน กปร. รายงานประเมินผลโครงการ ฯ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕. หน้า ๓๘.

๔.๑.๒ กิจกรรมของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดงการจัดสรรใช้พื้นที่พัฒนากิจกรรมของโครงการ ^{๑๕}

กิจกรรม	ขนาดพื้นที่	
	ไร่	ร้อยละ
๑. พื้นที่ส่วนกลาง	๑๐๕.๘๐	๒๑.๕๕
๒. วิชาการเกษตร	๕๔.๘๐	๑๑.๘๖
- พืชไร่	๑๓.๕๐	๔.๑๕
- นาสาธิต	๒๒.๕๐	๖.๕๒
- เรือนเพาะชำ	๑๖.๗๐	๕.๑๔
- การเกษตรอื่นๆ	๒.๑๐	๐.๖๕
๓. ปศุสัตว์	๒๒.๑๐	๖.๘๐
๔. ประมง	๖.๑๐	๑.๒๘
๕. พัฒนาที่ดิน	๒๕.๗๐	๗.๕๑
๖. แปลงสาธิตครอบครัวตัวแบบ ๔ ครอบครัว	๕๖.๕๐	๑๑.๕๑
๗. ป่าอนุรักษ์	๓๗.๕๐	๑๑.๕๔
รวมพื้นที่ใช้ประโยชน์ของศูนย์ ฯ	๓๐๘.๕๐	๕๕.๐๕

๑) งานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

สภาพก่อนที่จะมีการดำเนินงานโครงการ ฯ นั้น บริเวณที่จัดตั้งศูนย์ ฯ มีราษฎรอาศัยอยู่ไม่มากนัก สภาพที่อยู่อาศัยของราษฎรมีลักษณะเป็นบ้านเรือนถาวร สร้างด้วยไม้มุงด้วยสังกะสี แต่ละหมู่บ้านจะไม่มีสาธารณูปโภค น้ำอุปโภคบริโภคไม่สะอาด เพราะใช้จากบ่อขุดน้ำบาดาลโดยไม่ผ่านการต้มหรือเครื่องกรอง ไม่มีไฟฟ้า ถนนดินลูกรังทำให้การสัญจรไม่สะดวก ฝ่ายไทยได้เข้าไปดำเนินการปรับปรุงช่วยเหลือ ดังนี้

ก. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

ปรับปรุงสาธารณูปโภค ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า ของหมู่บ้านเป้าหมายฯ ทำให้ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ทั่วถึง และสามารถเดินทางระหว่างหมู่บ้านได้สะดวก ยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรให้ดีขึ้น

^{๑๕} ที่มา เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๖.

ข. การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน อาคารดำเนินการ และแปลงทดลองการเกษตรของศูนย์ฯ

- วางระบบสาธารณูปโภคภายในศูนย์ฯ เช่น ถนน (ลาดยาง) ไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบบประปา
- ก่อสร้างอาคารต่างๆ เช่น อาคารที่ทำการ โรงอาหาร บ้านพักเจ้าหน้าที่
- จัดสร้างสถานที่ใช้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงเก็บวัสดุ เรือนเพาะชำ บ่อเลี้ยงปลา คอกสัตว์

ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

- จัดสร้างระบบส่งน้ำเพื่อ เช่น คลองส่งน้ำ ถังเก็บน้ำ ระบบน้ำบาดาล
- จัดหาอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร เครื่องใช้สำนักงาน ยานพาหนะต่างๆ

การดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของศูนย์ฯ ดำเนินการเน้นหนักในช่วงปีพ.ศ ๒๕๓๖ – ๒๕๔๒ หลังจากนั้นศูนย์ฯ ได้ดำเนินการซ่อมแซมตามปกติและก่อสร้างเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อย

๒) งานพัฒนาแหล่งน้ำ รับผิดชอบโดยกรมชลประทาน

พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ของราษฎรจะอยู่นอกระบบชลประทาน อาศัยน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก พืชที่เพาะปลูกจึงได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอตามที่พืชต้องการ เนื่องจากปริมาณฝนไม่แน่นอน ผลผลิตจึงได้รับความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อรายได้และการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทั้งหมด ดังนั้น การดำเนินการแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำจึงเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญ ทางโครงการฯ ได้สำรวจและออกแบบก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอน รวมทั้งระบบชลประทานอื่นๆ มาเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ และสามารถส่งน้ำให้เกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมายฯ มีน้ำใช้ทำการเกษตรอย่างเพียงพอ

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน แผนงานด้านพัฒนาแหล่งน้ำเบื้องต้นที่กำหนดไว้ เป็นการดำเนินการขุดลอกหนองบัว ซึ่งเป็นหนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ ๕ ไร่ ๖ เป็นแหล่งน้ำสำรองภายในศูนย์ฯ และจากการสำรวจภูมิประเทศ พบว่า มีลำน้ำสำคัญไหลผ่านพื้นที่ศูนย์ฯ และหมู่บ้านเป้าหมายทั้ง ๕ หมู่บ้าน คือ ลำห้วยซอนและลำห้วยซั่ว ซึ่งพื้นที่โครงการฯ อยู่ในบริเวณระหว่างลำห้วยซั่วและลำห้วยซอนไหลมาบรรจบกัน จึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งน้ำ คือ

ก. ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอน พร้อมระบบส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่โครงการฯ หมู่บ้านนายงและบริเวณรอบ ๆ มีปริมาณน้ำเก็บกักประมาณ ๑,๘๐๗,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ถูกน้ำท่วมประมาณ ๒๖๐ ไร่ และมีพื้นที่ได้รับประโยชน์ในฤดูฝน ประมาณ ๒,๒๕๐ ไร่ และฤดูแล้งประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ไปทรงวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๘ โดยก่อสร้างเป็นเขื่อนดิน ยาว ๔๔๐ เมตร สูง ๑๔ เมตร กว้าง ๘ เมตร ความจุประมาณ ๑.๘ ล้านลูกบาศก์เมตร และ

ก่อสร้างคลอง ส่งน้ำคาคอนกรีต ยาว ๕,๕๗๐ เมตร พร้อมอาคารประกอบ คาดว่าจะใช้เวลาก่อสร้าง ประมาณ ๓๐๐ วัน แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๓๕ แต่แล้วเสร็จจริงในปีพ.ศ ๒๕๔๑^{๑๖}

ข. ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซั่ว พร้อมระบบส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่ในหมู่บ้านเป้าหมายทั้ง ๕ หมู่บ้าน มีปริมาณน้ำเก็บกัก ประมาณ ๓,๘๗๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ถูกน้ำท่วมประมาณ ๕๖๐ ไร่ และพื้นที่ได้รับประโยชน์ในฤดูฝน ประมาณ ๕,๕๐๐ ไร่ และฤดูแล้ง ประมาณ ๓,๕๐๐ ไร่

อ่างเก็บน้ำห้วยซั่ว นั้น กรมชลประทานได้ประสานขอความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลีย เพื่อว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาให้ดำเนินการออกแบบอ่างเก็บน้ำห้วยซั่ว พร้อมระบบส่งน้ำ เป็นเขื่อนดินสูง ๑๔ เมตร ยาว ๗๑๐ เมตร กว้าง ๘ เมตร ความจุประมาณ ๓.๘๗ ล้านลูกบาศก์เมตร ระบบส่งน้ำเป็น คลองคาคอนกรีต ยาว ๒๑.๑๕๕ กิโลเมตร เพื่อช่วยเหลือพื้นที่ประมาณ ๗,๕๐๐ ไร่ ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญ จากออสเตรเลีย ได้เดินทางไปสำรวจและศึกษาความเหมาะสมในด้านต่างๆ และจัดเตรียมการประกวดราคา โดยมีสำนักงาน กปร. เป็นผู้ประสานงานและติดตามความก้าวหน้า^{๑๗}

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซั่ว เพราะมีปัญหาเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญจากออสเตรเลียพบว่าพื้นที่เป็นทรายเคลื่อนตัว และใช้งบประมาณค่อนข้างสูงประมาณ ๓๓๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท^{๑๘} ดังนั้น โครงการฯ จึงมีเพียงแต่การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอนตามที่วางแผนไว้ พร้อมด้วยระบบชลประทานอื่นๆ ซึ่งสามารถส่งน้ำให้แก่เกษตรกรได้อย่างเพียงพอไม่เป็นปัญหา

แหล่งน้ำต่างๆ ของโครงการฯ ในปัจจุบัน ประกอบด้วย

๒.๑) อ่างเก็บน้ำห้วยซอน

กรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการออกแบบและว่าจ้างก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอน พร้อมระบบส่งน้ำ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการดำเนินการของศูนย์ฯ ช่วงปีพ.ศ ๒๕๓๗ – ๒๕๓๘ อ่างเก็บน้ำห้วยซอน อยู่ในระหว่างขั้นตอนการสำรวจออกแบบก่อสร้าง และได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างพร้อมระบบชลประทานต่างๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ ๒๕๓๕ แล้วเสร็จเมื่อพ.ศ๒๕๔๑ อ่างเก็บน้ำห้วยซอนสามารถกักเก็บน้ำได้ทันที มีพื้นที่รับประโยชน์ ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนายาง บ้านนาซอน บ้านห้วยซั่ว บ้านห้วยซ้าง และบ้านด่านสี่ คิดเป็นพื้นที่การเกษตรได้กว่า ๒,๖๖๐ ไร่ในฤดูฝน และ ๑,๖๐๐ ไร่ในฤดูแล้ง เพียงปีแรกที่เปิดใช้งาน สามารถทำให้เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้เพิ่มขึ้นถึง ๓๖๐ ตัน

^{๑๖} กรมชลประทาน. เรื่องเดิม. หน้า ๔๘.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๘ – ๔๙.

^{๑๘} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการ ฯ พุศศิกายน ๒๕๔๕. หน้า ๖.

อ่างเก็บน้ำห้วยซอน หลังจากสร้างเสร็จแล้ว กรมชลประทานได้ก่อสร้างระบบชลประทานอื่นๆ เช่น คลองส่งน้ำ ท่อส่งน้ำ อาคารบังคับน้ำ ฯลฯ เพิ่มเติม และซ่อมแซมบำรุงรักษาตลอดมา นอกจากนี้ทางศูนย์ฯ ยังจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอน เพื่อบริหารจัดการการใช้น้ำเพื่อการเกษตรให้มีประสิทธิภาพด้วย

๒.๒) ฝ่ายห้วยซอนตอนใต้ และฝายนาซับ

สร้างเพื่อช่วยเหลือพื้นที่ที่ไม่สามารถรับประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำห้วยซอน คือ บ้านน้ำเกียงใต้ และยังทำให้บ้านห้วยจั่วได้รับประโยชน์ด้วย ส่วนฝายนาซับ สร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือบ้านนาซับ ที่เป็นหมู่บ้านนอกพื้นที่เป้าหมายโครงการ^{๑๕}

๒.๓) สระน้ำประจำไร่นา และบ่อน้ำบาดาล

เนื่องจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอนไม่สามารถจ่ายน้ำครอบคลุมพื้นที่ได้เพียงพอ โครงการฯ จึงขุดสระน้ำในไร่นาให้แก่เกษตรกรทุกหมู่บ้านทั้งในหมู่บ้านเป้าหมายและพื้นที่นอกเป้าหมายเป็นประจำทุกปี ซึ่งสระน้ำเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์กักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร อุปโภคบริโภค และใช้เป็นแหล่งเลี้ยงปลาเพื่อการบริโภคและจำหน่าย (ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่) ถือว่าเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญมากสำหรับพื้นที่ที่ไม่ได้รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอน

แต่ละสระมีความจุ ๒,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร และเป็นที่ต้องการของเกษตรกร ทำให้จนถึงปีพ.ศ. ๒๕๔๕ โครงการฯ มีแหล่งน้ำต่างๆ (รวมอ่างเก็บน้ำห้วยซอน ฝาย และสระน้ำ) ที่ใช้เพื่อการเกษตรมีปริมาณน้ำมากกว่า ๒,๐๕๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร

นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังจัดให้บริการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคแก่ครัวเรือน ด้วยการสนับสนุนขุดบ่อน้ำบาดาลประจำหมู่บ้าน ๑๖ บ่อ กระจายตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่เป้าหมาย โดยทางศูนย์ฯ จะช่วยเหลือออกค่าใช้จ่ายให้ครั้งหนึ่ง อีกครั้งที่เหลือให้แต่ละครัวที่ได้รับประโยชน์จากบ่อน้ำบาดาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ซึ่งตามปกติบ่อน้ำบาดาลที่ชาวบ้านขุดเองจะลึกประมาณ ๒ – ๕ เมตร แต่ที่ศูนย์ฯ ขุดให้จะลึกถึง ๑๐ – ๓๐ เมตร^{๒๐}

๓) งานพัฒนาด้านวิชาการเกษตร (พืช)

กรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ แบ่งออกเป็นหลายกิจกรรม ดังนี้

^{๑๕} สำนักงาน กปร. รายงานประเมินผลโครงการฯ. หน้า ๖๕ – ๖๖.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๗.

๓.๑) กิจกรรมข้าว

เกษตรกรในพื้นที่ก่อนเริ่มดำเนินการโครงการฯ มีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากอาศัยการผลิตแบบดั้งเดิม คือ ปลูกข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองเพียงปีละ ๑ ครั้ง โดยอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว ไม่มีระบบชลประทาน พื้นที่นาส่วนใหญ่จึงเป็นน่าน้ำฝน และมีบางส่วนเป็นพื้นที่ดอนซึ่งจะทำนาไร่แบบหว่าน หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล จะทำให้ผลผลิตข้าวไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องแมลงศัตรูพืช หนูนารวมทั้งปัญหาดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์^{๒๑}

ศูนย์ฯ ได้ทดลองสาธิตและส่งเสริมการปลูกข้าวไร่พันธุ์ต่างๆ พัฒนาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ ได้ผลผลิตสูงต่อไร่ ด้านทานโรคและแมลง ให้เป็นที่นิยมของเกษตรกรและผู้บริโภคในท้องถิ่น แล้วนำไปเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมายฯ สำหรับพันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปปลูก แบ่งเป็น

ก. พันธุ์ข้าวไร่ (upland rice) เป็นข้าวทนแล้งต้องการน้ำน้อย แต่ฝนตกชุกก็อยู่ได้ พันธุ์ที่ส่งเสริมได้แก่ หางยี่ ๗๑, ชิวแม่จัน, และหอมภูพาน

ข. พันธุ์ข้าวนาสวน (lowland rice) เป็นข้าวที่ปลูกในที่ราบหุบเขาซึ่งมีน้ำอุดมสมบูรณ์ พันธุ์ที่ส่งเสริมได้แก่ ขาวดอกมะลิ ๑๐๕, ท่าดอกคำ ๑, กข ๖ และ กข ๑๐

ข้าวนาสวนให้ผลผลิตสูง เหมาะสมกับพื้นที่ ส่วนข้าวไร่จะเก็บเกี่ยวได้เร็ว และสามารถปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่ จึงเป็นที่นิยมของเกษตรกรในพื้นที่

การดำเนินงานกิจกรรมข้าว ช่วงแรกเป็นการทดลองปลูกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ และศูนย์ฯ ได้แจกจ่ายพันธุ์ข้าวด้านเมล็ดพันธุ์ของเวียดนามแก่เกษตรกรเพื่อปลูกเป็นข้าวนาปรัง^{๒๒} จนกระทั่งปีพ.ศ ๒๕๓๕ จึงได้แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม คือ หางยี่ ๗๑ และชิวแม่จัน แก่เกษตรกรเพื่อนำไปปลูก ข้าวพันธุ์หางยี่ ๗๑ นอกจากจะแจกจ่ายแก่เกษตรกรแล้ว ยังได้ปลูกทดลองในศูนย์ฯ และครอบครัวด้วย ส่วนชิวแม่จันเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพไร่ที่สุด และเหมาะสมที่เกษตรกรจะปลูกแซมระหว่างแถวผลไม้อื่นๆ จากนั้นศูนย์ฯ ได้ทดลองขยายพันธุ์ข้าวชนิดต่างๆ ต่อไป ซึ่งข้าวพันธุ์อื่น ๆ นอกจาก ๒ พันธุ์ที่กล่าวมาแล้ว พันธุ์ กข ๑๐ ให้ผลผลิตสูงที่สุด พันธุ์ กข ๖, ขาวดอกมะลิ ๑๐๕ และหอมภูพาน สามารถปลูกได้ผลผลิตปานกลางโดยแยกปลูกเป็นข้าวนาปี และข้าวนาปรัง ทำให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถปลูกข้าวได้เป็นปีละ ๒ ครั้ง

^{๒๑} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) โครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๘.

^{๒๒} สำนักงาน กปร. รายงานสรุปความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการ ฯ พฤษภาคม ๒๕๓๘. หน้า ๑๒.

๓.๒) กิจกรรมพืชไร่ พืชสวน และพืชสวนครัว

๓.๒.๑) กิจกรรมพืชไร่

ทดสอบและสาธิตเพาะปลูกพันธุ์พืชไร่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น พืชไร่นำมาส่งเสริมแก่เกษตรกร ได้แก่ ถั่วลิสงพันธุ์ (ขอนแก่น ๖๐-๑), ถั่วลิสงฝักสด (พันธุ์ไทนาน ๕), ถั่วพุ่ม, ถั่วเหลือง, ถั่วเขียว, มันสำปะหลัง (พันธุ์ระยะของ ๖๐), กระเจี๊ยบแดงชูดาน, ข้าวโพดฝักสด และข้าวโพดอ่อน ฯลฯ ในช่วงปีพ.ศ.๒๕๓๗ – ๔๑ เป็นการดำเนินการปรับปรุงพันธุ์พืชไร่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพื่อเพาะพันธุ์ขายให้เกษตรกร ต่อมาในช่วงปีพ.ศ.๒๕๔๒ – ๒๕๔๓ จึงได้พัฒนาการปลูกพืชไร่ในเขตชลประทาน

๓.๒.๒) กิจกรรมพืชสวน (ไม้ผลยืนต้น)

สร้างเรือนเพาะชำและระบบให้น้ำ จัดทำแปลงขยายพันธุ์ต้นกล้า ทดสอบสาธิตการปลูกไม้ผลพันธุ์ดี ได้แก่ มะม่วง, ขนุน, ลิ้นจี่, ฝรั่ง, กระท้อน, น้อยหน่า, มะละกอ, กัลย ๗๗ ฯลฯ การดำเนินการในช่วงแรกไม่ได้ผลดีนัก เพราะบางชนิดเจริญเติบโตแต่ไม่ให้ผล จนกระทั่งปีพ.ศ ๒๕๔๑ ไม้ผลทุกชนิดจึงสามารถให้ผล และได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต่อมา

๓.๒.๓) กิจกรรมผักสวนครัว

ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักสวนครัว เช่น มะเขือ, มะเขือเทศ, กระหล่ำปลี, ผักกาด, พริก, บวบ, ผักชี, หอมแบ่ง, แตงกวา ซึ่งเป็นพืชที่ราษฎรใช้ประกอบอาหารตามปกติ ต่อมาช่วงปีพ.ศ ๒๕๔๒ – ๒๕๔๓ จึงส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกแตงโม และแคนตาลูป ด้วย

๓.๓) กิจกรรมหม่อนไหม

ทำแปลงขยายพันธุ์เพื่อทดสอบและสาธิตการปลูกหม่อนไหมพันธุ์ต่างๆ จำนวน ๔ พันธุ์ ได้แก่ หม่อนน้อย, หม่อนคุณไพ, หม่อนบุรีรัมย์ ๕๑ และหม่อนบุรีรัมย์ ๖๐ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากที่สุด แต่จากผลการประเมินปรากฏว่า กิจกรรมหม่อนไหมไม่ได้รับความสนใจจากราษฎร มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อย และมีเพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่เพาะเลี้ยงไหม อย่างไรก็ตาม ทางศูนย์ฯ ยังคงเพาะ พันธุ์หม่อนต่อไป แม้ว่ากิจกรรมนี้จะลดความสำคัญลง

๓.๔) กิจกรรมเห็ด

ทดสอบและเพาะขยายพันธุ์เห็ดให้แก่ราษฎรทั่วไป กิจกรรมนี้เริ่มต้นเมื่อพ.ศ. ๒๕๔๐ นับว่าหลังกิจกรรมอื่นๆ แต่กลายเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากราษฎรอย่างมาก ในช่วงแรกศูนย์ฯ ดำเนินการทดสอบขยายพันธุ์เห็ด ๔ ชนิด คือ เห็ดชั่งกาวี, เห็ดภูฐาน, เห็ดนางรม และเห็ดฟาง ต่อมาศูนย์ฯ ได้มุ่งเน้นส่งเสริมการเพาะเห็ดนางฟ้า และเห็ดนางรม เป็นหลัก และเพาะขยายพันธุ์เห็ดชนิดอื่น เช่น เห็ดหูหนู เพิ่มเติมด้วย

๔) งานพัฒนาที่ดิน รับผิดชอบโดยกรมพัฒนาที่ดิน

เนื่องด้วยพื้นที่ของศูนย์ฯ และหมู่บ้านเป้าหมายมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับการทำการเกษตรเท่าที่ควร ศูนย์ฯ จึงดำเนินงานพัฒนาที่ดินให้ใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วยหลายกิจกรรม อาทิ

๔.๑) งานสำรวจออกแบบและวางแผนการใช้ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่ แต่เดิมในพื้นที่ลุ่มจะทำกันตามธรรมชาติ โดยอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนพื้นที่ดอนจะทำนาหว่านข้าวไร่ ซึ่งมีผลผลิตอยู่ในระดับต่ำ^{๒๓} ไทยได้ช่วยเหลือดำเนินการสำรวจคุณภาพของดินในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายด้วยหลายวิธีการเป็นประจำทุกปี ได้แก่ รวบรวมปัญหาทางด้านการเกษตรของราษฎร ชูเฉพาะหลุมเก็บตัวอย่างดินมาเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพดิน และใช้ภาพถ่ายทางอากาศศึกษารูปแบบการใช้ที่ดิน

การสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดินเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางคลองส่งน้ำชลประทาน และสามารถแบ่งแยกเขตการใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ที่ดินได้รับการแบ่งเป็นเขตต่าง ๆ เช่น เขตทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมในพื้นที่ชลประทานตามแนวทฤษฎีใหม่, เขตทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว และเขตปลูกไม้ผล^{๒๔} ทำให้ลดความเสี่ยงและเพิ่มปริมาณการผลิต เกษตรกรจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น

๔.๒) งานอนุรักษ์ดินและน้ำ

แนวทางหลักงานแผนงานอนุรักษ์ดินและน้ำ คือ การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน โดยนำหญ้าแฝก^{๒๕} มาปลูกตามบริเวณพื้นที่ต่างๆ ของศูนย์ฯ เช่นเดียวกันที่ปลูกตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ในประเทศไทย โดยเฉลี่ยศูนย์ฯ จะขยายพันธุ์หญ้าแฝกบรรจุใส่ถุงแต่ละปีเป็นจำนวนมากถึงหลายแสนถุง เพื่อนำไปปลูกตามบริเวณต่างๆ ที่เสี่ยงต่อการพังทลายของดินในศูนย์ฯ เช่น อ่างเก็บน้ำสันเขื่อน ขอบถนน รอบขอบสระน้ำ ริมคลองชลประทาน รอบแหล่งน้ำธรรมชาติ ฯลฯ

^{๒๓} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ ฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๑๖.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘ - ๑๙.

^{๒๕} หญ้าแฝก (*Vertiveria Zizanioides*) เป็นพืชตระกูลหญ้าขึ้นกอหนาแน่น ใบหยาบกร้านแคบยาวตั้งตรงสามารถรองเศษพืชและตะกอนดินที่ถูกน้ำชะล้าง คุณสมบัติสำคัญอีกประการอยู่ที่รากฝอยที่สานกันแน่นเหมือนม่านสามารถดูดซับน้ำ ความชุ่มชื้น แร่ธาตุ และสารพิษจากดินได้ เมื่อพ.ศ.๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ปลูกหญ้าแฝกตามความลาดชันของภูเขา รอบแปลงปลูก ตามร่องสลักกับพืชไร่ ต่อมา พ.ศ.๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมให้ปลูกหญ้าแฝกบริเวณเหนือแหล่งน้ำต่าง ๆ และมีพระราชกระแสให้ดำเนินการปลูกหญ้าแฝกในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นอกจากวิธีการใช้หญ้าแฝกแล้ว ทางศูนย์ฯ ยังดำเนินการวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยมาตรการอื่นๆ อีก สำหรับในพื้นที่ของศูนย์ฯ ได้ปรับสภาพพื้นที่ตามพืชชนิดต่างๆ ที่ปลูก วางท่อระบายน้ำและท่อรักษาระดับน้ำในแปลงนาสาธิต สำหรับพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ได้ปรับรูปแปลงเพาะปลูกให้เหมาะสมกับพืชที่ปลูก ขุดบ่อน้ำและทำท่อลำเลียงในไร่นาของเกษตรกร ตลอดจนสร้างคันกั้นน้ำตามลำห้วยเพื่อระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม

๔.๓) งานปรับปรุงบำรุงดิน

พื้นดินในอาณาเขตของศูนย์ฯ และหมู่บ้านเป้าหมายฯ ส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำถึงต่ำมาก ปฏิภานของดินเป็นกรดจัดถึงกรดแก่ ค่าความเป็นกรดต่างประมาณ ๔.๓ – ๕.๓ เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นทรายแป้งและทรายละเอียด ดินแน่นหนาที่บด คุณสมบัติทางกายภาพของดินไม่ดี^{๒๖} โครงการฯ จึงดำเนินการปรับปรุงดินให้มีคุณภาพดีขึ้น ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

ก. ปลูกพืช ๓ ชนิด คือ โสนอาฟริกกัน ถั่วมะเสะ และถั่วพรี้า เพื่อทำเป็นปุ๋ยพืชสด โสนอาฟริกกัน และถั่วมะเสะจะเก็บเกี่ยวเมล็ดแล้วนำไปใช้หว่านในที่นาของเกษตรกร ส่วนถั่วพรี้าจะไถกลบแล้วใช้เป็นพื้นที่ขยายพันธุ์หญ้าแฝก

ข. ผลิตและสาธิตการผลิตปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและความอุดมสมบูรณ์ของดิน จากการรวบรวมเศษวัสดุที่เหลือใช้ที่หาได้ภายในศูนย์ฯ เช่น เศษหญ้า ใบหญ้าแฝก ฟางข้าว ฯลฯ สามารถผลิตปุ๋ยหมักได้หลายตันในแต่ละปี

ค. ใช้ปูนขาวปรับค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ของดิน แล้วหว่านเมล็ดโสนอาฟริกกันเพื่อไถกลบก่อนการปลูกข้าว^{๒๗}

งานพัฒนาที่ดินเหล่านี้จะดำเนินการในพื้นที่ศูนย์ฯ และที่ดินของเกษตรกรตัวอย่างเป็นเบื้องต้นแล้วจึงขยายผลต่อไปยังเกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมายฯ ต่อไป สำหรับกิจกรรมการขยายผลประกอบด้วย การปรับปรุงดินพื้นที่ของเกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมายฯ ด้วยการใส่ปูนขาวและเมล็ดโสนอาฟริกกันแล้วไถกลบก่อนการเพาะปลูก และจัดการอบรมเกษตรกรตัวอย่าง เน้นเรื่องการสำรวจและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยชนิดต่างๆ

^{๒๖} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๑๖.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘.

๕. งานพัฒนาด้านปศุสัตว์ รับผิดชอบโดยกรมปศุสัตว์

เกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมาย เกือบทุกครัวเรือนนิยมเลี้ยงโค-กระบือไว้เพื่อใช้งาน และขายเมื่อขาดแคลนทุนทรัพย์ ส่วนการเลี้ยงสุกรนั้นมีไม่มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านอาหารสุกร สำหรับเปิด-ไก่ เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก และอาจขายในบางครั้งถ้ามีปริมาณเหลือ โดยเกือบทั้งหมดจะปล่อยให้หากินเองตามลานบ้าน ซึ่งเปิด-ไก่จะตายเพราะโรคระบาดต้องเสียเป็นจำนวนมาก^{๒๘}

พันธุ์ปศุสัตว์ที่กรมปศุสัตว์นำไปส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยง จะเป็นพันธุ์ที่เพาะเลี้ยงแล้วประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรไทย และยังได้ดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพและป้องกันโรคสัตว์ ทำให้สัตว์เลี้ยงมีสุขภาพดีขึ้นและลดอัตราการตายลงได้อย่างมาก

๕.๑) งานส่งเสริมการเลี้ยงโค - กระบือ

ฝ่ายไทยได้ดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงโคแก่เกษตรกรชาวลาว เป็นโคพันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์โคนมที่มีถิ่นกำเนิดในแถบร้อน* ซึ่งแม้จะให้หมักไม่มากแต่มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม แดด และ โรคเมืองร้อนได้ดี^{๒๙} แล้วนำมาผสมกับแม่พันธุ์พื้นเมือง ทำให้ได้ลูกที่โตเร็วและเลี้ยงง่าย พันธุ์เหล่านี้ได้แก่

ก. พันธุ์เรดซินดี (Red Sindhi) เกษตรกรไทยนิยมเลี้ยงโคพันธุ์นี้มาก เพราะมีลักษณะพิเศษ คือสามารถเลี้ยงให้เป็นทั้งโคเนื้อและโคนมก็ได้ ให้หมักเฉลี่ยประมาณ ๑,๕๐๐ – ๒,๐๐๐ กิโลกรัม ต่อระยะการให้หมัก

ข. พันธุ์ซาฮิวาล (Sahiwal) ลักษณะคล้ายเรดซินดี เป็นโคนมเขตร้อนให้หมักดีที่สุด ให้หมักประมาณ ๒,๐๐๐ – ๒,๕๐๐ กิโลกรัม ต่อระยะการให้หมัก และมีปริมาณไขมันในน้ำนมสูง

สำหรับวิธีการเลี้ยง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคจะปล่อยให้โคหากินหญ้าเองตามธรรมชาติ ในทุ่งหญ้าหรือที่กินที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ หรือที่ดินดอน^{๓๐} ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงไม่สูง และเมื่อนำมาขายเป็นรายได้ ก็จะสามารถนำไปซื้อทรัพย์สินเครื่องใช้ต่างๆ เช่น รถไถนา โทรทัศน์ ตู้เย็น หรือใช้จ่ายในเรื่องอื่นๆ ได้ ปรากฏว่าการเลี้ยงโคแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ขณะที่ปริมาณกระบือลดต่ำลง

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓.

* ดอนเหนือของอินเดียและปากีสถาน

^{๒๙} ข้อมูลพันธุ์โคจากเว็บไซต์ของกรมปศุสัตว์

^{๓๐} สำนักงาน กปร. รายงานประเมินผลโครงการ ฯ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕. หน้า ๕๖ - ๕๗.

๕.๒) งานส่งเสริมการเลี้ยงสุกร

ฝ่ายไทยได้เข้าไปสาธิตการเลี้ยงสุกรในศูนย์ฯ และจัดให้บริการผสมพันธุ์กับพ่อสุกรพันธุ์ดี ทำให้เกษตรกรนิยมเลี้ยงสุกรเพิ่มมากขึ้น พันธุ์ที่ส่งเสริมจะเป็นพันธุ์ที่ถูกสุกรเจริญเติบโตเร็วและแข็งแรง ประกอบด้วย^{๓๑}

ก. พันธุ์ดูร็อก หรือดูร็อกเจอซี (Duroc Jersey) เป็นสุกรประเภทเนื้อ มีลำตัวหนา โตเต็มที่น้ำหนัก ๒๐๐ – ๒๕๐ กิโลกรัม ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศทุกชนิด ให้ลูกไม่คดเฉลี่ยครั้ง ๘ - ๙ ตัว เลี้ยงลูกไม่เก่ง นิยมใช้เป็นพ่อพันธุ์เพื่อผลิตลูกผสม

ข. พันธุ์ลาร์จไวท์ (Large White) เป็นสุกรประเภทเบคอน มีคุณภาพซากดีมากและเป็นนิยมในประเทศไทย โตเต็มที่น้ำหนักใกล้เคียงกับพันธุ์ดูร็อก ให้ลูกคดครั้งละ ๕ – ๑๐ ตัว และเลี้ยงลูกเก่ง เหมาะที่ใช้เป็นทั้งสายพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์

ค. พันธุ์ลูกผสมหมอยชาน สุกรพันธุ์หมอยชานไม่เป็นที่นิยมเลี้ยงนักในประเทศไทย แต่เนื่องด้วยการที่เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ทำให้มีการทดลองเพาะเลี้ยงที่ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาด้านการเกษตรภูพาน จังหวัดสกลนคร สำหรับโครงการฯ ช่วงเริ่มต้นได้นำพันธุ์หมอยชานไปสาธิตการเลี้ยงให้แก่เกษตรกร ต่อมาได้พัฒนาพันธุ์ให้มีคุณภาพดีขึ้นโดยนำสุกรพันธุ์หมอยชานไปผสมกับพันธุ์ดูร็อก ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานชื่อว่า สุกรพันธุ์มิตรภาพ^{*}

เกษตรกรจะเลี้ยงสุกรไว้เพื่อขายเป็นหลัก และนิยมเลี้ยงน้อยกว่าโคและสัตว์ปีก เนื่องจากมีค่าอาหารค่อนข้างสูง หลายครอบครัวนิยมสร้างคอกสุกรไว้เหนือบ่อเลี้ยงปลา (สระน้ำประจำไร่นา) เพื่อใช้มูลสุกรเป็นอาหารปลา

๕.๓) งานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก

ไทยได้นำพันธุ์เป็ด-ไก่ ทั้งของไทยและต่างประเทศสาธิตการเพาะเลี้ยง แจกจ่าย และจำหน่ายให้แก่เกษตรกรหมู่บ้านเป้าหมายหลายสายพันธุ์ โดยจะคัดเลือกพันธุ์ดีที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงได้ด้วยวิธีปล่อยให้หากินเอง ซึ่งเป็นวิธีการเลี้ยงแบบดั้งเดิม เพียงแต่ให้มีอาหารเสริมบ้างเล็กน้อย^{๓๒}

ก. เป็ด เน้นส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงเป็ดเทศ หรือมัสโควี่ ซึ่งเป็นเป็ดที่นิยมเลี้ยงกันมากในประเทศไทยเพราะมีขนาดใหญ่กว่าเป็ดอื่นๆ เนื้อคุณภาพดีและทนทานโรคสูง แต่ให้ไข่น้อยและเติบโตช้า

^{๓๑} ข้อมูลพันธุ์สุกรจากเว็บไซต์ของกรมปศุสัตว์

* กล่าวถึงแล้วในบทที่ ๓

^{๓๒} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินโครงการ ฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๑๓.

จึงไม่เหมาะสมเลี้ยงเพื่อการค้า อย่างไรก็ตามเปิดพันธุ์นี้สามารถกินอาหารพืชสดได้เช่นเดียวกันห่าน จึงเหมาะ
กับวิธีการเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเอง^{๓๓}

ข. ไก่ ที่สาธิตและส่งเสริมให้เลี้ยงไก่พันธุ์ลูกผสม ๓ สายพันธุ์ คือ พ่อไก่ชน แม่ลูกผสมโรด-บาร์
ที่เกิดจากไก่พันธุ์โรดไอแลนด์แดง หรือไกร์โรด (Rhode Island Red) ผสมกับไก่พันธุ์บาร์พลิมท์หรือค
หรือไก่อบาร์ (Barred Plymouth Rock) ซึ่งให้ไข่ดกทั้งสองพันธุ์ ประมาณ ๓๐๐ ฟองต่อปี^{๓๔} แล้วนำมา
ผสมกับไก่ชนอีกต่อหนึ่งเพื่อให้แข็งแรงขึ้น

เปิด-ไก่เหล่านี้เจริญเติบโตเร็วกว่าพันธุ์พื้นเมืองที่เลี้ยงกันอยู่เดิม ทำให้เกษตรกรมีความต้องการ
อย่างมาก แม้ว่าปริมาณผลผลิตทั้งไข่และลูกเปิด/ไก่ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่เกษตรกรก็ให้ความสนใจ
จนไม่พอจำหน่ายทุกปี และเป็นที่ยอมรับมากขึ้นตามการเพิ่มปริมาณประชากรของหมู่บ้านเป้าหมายฯ ซึ่ง
เกษตรกรยังเลี้ยงสัตว์ปีกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักไม่เน้นขาย แต่หากจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อ
เป็นค่าอาหารสัตว์ปีกก็จะนำออกมาทยอยขาย นอกจากนี้ จากเดิมที่สัตว์ปีกที่เลี้ยงไว้ในหมู่บ้านจะตาย
ถึงร้อยละ ๘๐ แต่หลังจากไทยได้เข้าไปช่วยเหลือฉีดวัคซีนให้ เพียงในช่วงปีแรกอัตราการตายลดเหลือ
เพียงร้อยละ ๒๐ เท่านั้น^{๓๕}

๕.๔) การสุขภาพบาลและป้องกันโรคสัตว์

ไทยช่วยเหลือเกษตรกรลาวในด้านดังกล่าว ดังนี้^{๓๖}

- จัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือแพทย์ให้โครงการ ฯ
- จัดหาเวชภัณฑ์ที่จำเป็นในการป้องกันและรักษาโรคให้แก่โครงการ โดยวัคซีนชนิดที่ สปป.ลาว
ผลิตได้เอง จะให้เจ้าหน้าที่ สปป.ลาว นำออกฉีดป้องกันโรคสัตว์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล
ส่วนไทยจะสนับสนุนวัคซีนที่ใช้ฉีดป้องกันโรคเฉพาะสัตว์ของโครงการฯ
- สนับสนุนการจัดทำเอกสารเผยแพร่ในการป้องกันและรักษาโรคสัตว์

๖) งานพัฒนาด้านการประมง รับผิดชอบโดยกรมประมง

การประมงในพื้นที่แต่ดั้งเดิมจะเป็นการจับปลาเพื่อยังชีพ ราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำจะจับปลา
มาเพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ต่อมาทางศูนย์ฯ ได้เข้ามาดำเนินการขยายพันธุ์ปลาโดยเป็นผู้ผสม

^{๓๓} โครงการหนังสือเกษตรกรชุมชน. การเลี้ยงเป็ดเนื้อ. (กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือเกษตรกรชุมชน, ๒๕๔๐) หน้า ๑๐.

^{๓๔} ไชยา อ้อยสูงเนิน. การเลี้ยงไก่ไข่. (กรุงเทพฯ : ฐานเกษตรกรรม, ๒๕๓๒.) หน้า ๗.

^{๓๕} สำนักงาน กปร. รายงานสรุปความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการ ฯ พฤษภาคม ๒๕๓๘. หน้า ๒.

^{๓๖} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงาน โครงการ ฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๑๔.

พ่อ-แม่พันธุ์ เพาะฟักและอนุบาลลูกปลา เพื่อจุดประสงค์ คือ แจกจ่ายให้แก่เกษตรกรนำไปเลี้ยงในสระน้ำประจำไร่นาที่ศูนย์ฯ ชูดีให้ราษฎรเป็นประจำทุกปี และปล่อยปลาลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ เช่น หนองบัว ตลอดจนฝึกรอบรมและสาธิตการเลี้ยงปลาทั้งในบ่อ กระชัง และนาข้าวให้แก่เกษตรกรผู้สนใจ ทำให้ราษฎรที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติสามารถเลี้ยงปลาทั้งเพื่อบริโภคเองและเพื่อการค้าได้

สำหรับพันธุ์ปลาที่ศูนย์ ฯ นำมาส่งเสริมในช่วงแรกเป็นปลาน้ำจืดที่นิยมเลี้ยงกันในประเทศไทย ๒ ชนิด คือ ปลานิล ปลาตะเพียนทอง แล้วได้เพิ่ม ปลาไน ปลายี่สกเทศ รวมเป็น ๔ ชนิดหลัก ซึ่งจำนวนปลาที่ผลิตได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และหลังจากปีพ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นต้นมา สามารถผลิตพันธุ์ปลาได้ปีละกว่าล้านตัว และมีจำนวนเกษตรกรที่หันมาเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคและขายควบคู่กันไป พันธุ์ปลาที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงตามลำดับ คือ ปลานิล ปลาไน และปลาตะเพียนทอง

๗) งานฝึกรอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ช่วง ๒ ปีแรก เน้นการฝึกรอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ก่อนที่จะนำความรู้ไปเผยแพร่แก่เกษตรกรในพื้นที่ต่อไป โดยจัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร และดูงานโครงการพัฒนาต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด เป็นเวลา ๑๔ วัน ส่วนเกษตรกรนั้นได้จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการปรับปรุงพัฒนาที่ดินเป็นเบื้องต้น

ต่อมาปีพ.ศ. ๒๕๓๕ ทางศูนย์ฯ จึงเริ่มจัดอบรมแก่เกษตรกรในเรื่องการทำนา ปลูกไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ จากนั้นได้จัดอบรมการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ สัตว์ปีก และปลา อย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีๆ ละหลายรุ่น (รุ่นละประมาณ ๒๐ คน) และปีพ.ศ. ๒๕๔๕ ได้จัดทำโครงการฝึกรอบรมกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์ โดยคัดเลือกผู้นำเกษตรกรลาวจากหมู่บ้านเป้าหมายฯ เดินทางมาร่วมกันอยู่และอบรมดูงานในหมู่บ้านต่าง ๆ ในประเทศไทย รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

๘) ความช่วยเหลือด้านเงินทุน

ก่อนเริ่มโครงการฯ การทำนาทั้งในและนอกพื้นที่เป้าหมายฯ จะใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก และมีค่าใช้จ่ายปุ๋ยไม่มาก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาแหล่งน้ำ ทำให้เกษตรกรสามารถทำนาได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒ ครั้งต่อปี จึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ฝ่ายไทยจึงให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) แ ละกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านของศูนย์ฯ เข้ามาช่วยเหลือให้เกษตรกรกู้ยืมเงินทุน ซึ่งหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นค่าปุ๋ย^{๓๖}

^{๓๖} สำนักงาน กปร. รายงานการประเมินผลโครงการ ฯ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕. หน้า ๕๓ และ ๗๑.

๘) กิจกรรมอื่นๆ

ในปีพ.ศ.๒๕๔๕ ศูนย์ฯ ได้จัดการอบรมงานด้านการเกษตรที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย คือ “โครงการฝึกอบรมกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์”^{๓๘} ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อลดปัญหาการใช้สารเคมี ที่ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินแก่เกษตรกรลาว และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางของการเกษตรแบบยั่งยืนไปพร้อมกัน

โครงการฝึกอบรมกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์ ได้คัดเลือกผู้นำเกษตรกรลาวจากหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จำนวน ๕ คน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ๒ คน เดินทางมาอบรมงานในหมู่บ้านต่าง ๆ ในประเทศไทย เป็นระยะเวลา ๑๐ วัน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมวิเทศสหการ รูปแบบการอบรมเป็นการให้เกษตรกรลาวร่วมกันอยู่เกษตรกรไทยตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน สถานที่ให้การอบรมมีทั้งสิ้น ๔ จุด ดังนี้

ก. บ้านกอนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ประมง และกลุ่มออมทรัพย์สวัสดิการของชุมชน รายได้หลักของชาวบ้านมาจากการเพาะเลี้ยงปลา เกษตรกรลาวได้ร่วมลงอวนจับปลา เพื่อคัดเลือกพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ และฝึกผสมเทียม ซึ่งเกษตรกรลาวให้ความสนใจเรื่องประมงมาก เนื่องจากชาวลาวนิยมบริโภคปลา แต่ปริมาณที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ และลูกปลาที่ผลิตได้มีราคาสูง ตัวละประมาณ ๑ บาท ดังนั้น อาชีพเพาะเลี้ยงลูกปลาเพื่อจำหน่ายจึงมีแนวโน้มที่ดี

ข. หมู่บ้านการเกษตรยั่งยืนที่ศูนย์อินแปง อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร มีการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ และการทำแผนแม่บทเพื่อกำหนดทิศทางของชุมชน ชาวบ้านเชี่ยวชาญในการขยายพันธุ์ไม้ผล ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ปักชำ ตอนกิ่ง ตัดตา เสียบยอด เสริมราก ฯลฯ เกษตรกรลาวได้ทำกิจกรรมขยายพันธุ์ไม้ผล และเรียนรู้แนวคิด “ยกป่ามาไว้ที่สวน” เป็นการนำไม้ป่ามาปลูกไว้ใช้สอยในชุมชน เพื่อจะได้ไม่ต้องรบกวนป่าธรรมชาติ

ค. หมู่บ้านอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เกษตรกรลาวได้ศึกษาการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ปศุสัตว์ โดยเฉพาะควาย ซึ่งกำลังลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และได้ลงมือปฏิบัตินำมูลสัตว์มาทำปุ๋ยธรรมชาติและปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ฝ้ายลาวยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ในการรักษาโรคสัตว์โดยใช้สมุนไพรมาให้ฝ้ายไทยเรียนรู้ด้วย

ง. กลุ่มเครือข่ายประชาคมสุขภาพ ดำเนินการโดยโรงพยาบาลอุบลรัตน์ เขตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น หลักการเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์ความรู้ด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต

^{๓๘} นคร ลำภาทิพย์. “อบรมกองทุนหมู่บ้านลาว ต่อยอดงานขยายผลศูนย์หลัก ๒๒,” วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา ธันวาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑๓ - ๑๕.

ขนบธรรมเนียมประเพณี และสาธารณสุขเข้าด้วยกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป้าหมายของประชาคมอยู่ที่การมีสุขภาพดีและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

๔.๑.๓ การประเมินผลการเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้

ในโอกาสที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรผลการดำเนินงานของโครงการฯ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ในการนี้ พระองค์ได้มีพระราชดำริให้สำนักงาน กปร. สำรวจและพิจารณาประเมินสำเร็จผลของโครงการฯ

ผลจากการศึกษาปรากฏว่า หลังจากได้รับความช่วยเหลือจากโครงการฯ สภาพเศรษฐกิจของราษฎรลาวโดยรวมดีขึ้น ช่วงเวลาที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านแหล่งน้ำและวิชาการเกษตรต่างๆ ได้ทำให้ผลผลิตในทุกประเภทเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผลผลิตหลัก คือ ข้าว ได้เพิ่มจาก ๓๒ ถึง/ไร่ ในปีพ.ศ.๒๕๓๖ เป็น ๔๖ ถึง/ไร่ ในปีพ.ศ.๒๕๔๔ ประกอบกับการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผักผลไม้ การปลูkstว์และปลา ทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น และกิจกรรมทางการเกษตรยังได้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ให้เป็นแหล่งรายได้เพิ่มเติม เช่น การรับจ้างทำนา การค้าขายผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ รวมทั้งรายได้จากการท่องเที่ยวหน้าตาชอน ซึ่งมีน้ำเพิ่มขึ้นเนื่องจากเป็นพื้นที่รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอนด้วย^{๓๕}

รายได้ที่เป็นตัวเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ก่อนเริ่มโครงการฯ ประมาณ ๖,๕๗๑ บาท หรือ ๑๕๕,๑๕๕ กีบ ต่อมาจากการสำรวจเมื่อปีพ.ศ.๒๕๔๔ รายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรรวมกันเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี เป็น ๕๖,๖๔๗ บาท หรือ ๑๑,๓๒๕,๓๓๐ กีบ เพิ่มขึ้น ๗ เท่า เมื่อคิดเป็นเงินบาท หรือ ๕๗ เท่า เมื่อคิดเป็นเงินกีบ และเมื่อพิจารณาหารายได้ที่แท้จริงที่จัดการเปลี่ยนแปลงด้านราคาออกแล้ว ปรากฏว่ารายได้เพิ่มขึ้น ๒๑ เท่า จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่าโครงการฯ ช่วยให้ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น^{๔๐} ดูได้จากตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

^{๓๕} นรินทร์ กาญจนฤกษ์. "การประเมินผลโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร : บูรณาการแห่งการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือไทย - ลาว," วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา สิงหาคม ๒๕๔๕. หน้า ๒๗ - ๓๐.

^{๔๐} สำนักงาน กปร. รายงานประเมินผลโครงการฯ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕. หน้า จ และ ฉ.

ตารางที่ ๔.๓ เปรียบเทียบรายได้ที่เป็นตัวเงินของหมู่บ้านเป้าหมาย^{๔๑}

หมู่บ้าน	รายได้เฉลี่ย/ครัวเรือน/ปี				อัตราการเพิ่มขึ้น (เท่า)	
	ก่อนมีโครงการ ฯ (๒๕๓๖)		หลังมีโครงการ ฯ (๒๕๔๔)		เพิ่มขึ้น (เท่า)	
	บาท	ก๊ีบ	บาท	ก๊ีบ	บาท	ก๊ีบ
นายาง	๗,๑๒๘	๑๙๙,๕๙๖	๒๗,๐๒๑	๕,๔๐๔,๒๐๔	๓	๒๖
นาซอน	๔,๒๙๒	๑๒๐,๑๘๘	๕๖,๖๕๐	๑๑,๓๓๐,๐๔๒	๑๒	๙๓
หัวข้าว	๘,๑๐๓	๒๒๖,๘๘๐	๙๐,๓๗๕	๑๘,๐๗๔,๙๘๙	๑๐	๗๙
น้ำเกียงใต้	๕,๓๗๖	๑๕๐,๕๑๕	๔๘,๙๖๙	๙,๗๙๓,๘๗๒	๘	๖๔
น้ำเกียงเหนือ	๘,๘๘๕	๒๔๘,๗๘๘	๕๕,๓๗๓	๑๑,๐๗๔,๖๒๕	๕	๔๔
รวม	๖,๙๗๑	๑๙๕,๑๙๙	๕๖,๖๔๗	๑๑,๓๒๙,๓๓๐	๗	๕๗

^{๔๑} ที่มา เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๙๗.

๔.๒ โครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗

(โครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า แขวงเวียงจันทน์)

๔.๒.๑ ความเป็นมาของโครงการ ฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างเป็นทางการ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของรัฐบาลสปป.ลาว ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ ได้มีผู้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย จำนวน ๑๒ ล้านบาท^{๔๒} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชปรารภกับนายนิคม ดันเต็มทรัพย์ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเวียงจันทน์ในขณะนั้นว่า มีพระราชประสงค์ที่จะใช้เงินจำนวนดังกล่าวทำประโยชน์แก่ประชาชนชาวลาว โดยให้ออกอัครราชทูตฯ สำรวจงานที่ควรจะทำและกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับความช่วยเหลือตามแก่กรณีและความเหมาะสม

นายนิคมฯ ได้ดำเนินการสนองพระราชประสงค์โดยทันที ต่อมาได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัยพระราชทานความช่วยเหลือแก่โรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้าแห่งหนึ่ง ขณะนั้นมีนักเรียนประมาณ ๔๐๐ คน และด้วยข้อจำกัดทางงบประมาณที่มีอยู่น้อย ทำให้เด็ก ๆ เหล่านั้นขาดแคลนที่พักหลับนอน อาหารและน้ำดื่มน้ำใช้^{๔๓}

โรงเรียนแห่งนั้น คือ โรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ เป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ตั้งอยู่ที่เมืองโพนโฮง ห่างจากกำแพงนครเวียงจันทน์ไปทางทิศเหนือประมาณ ๖๗ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๒๕๐ ไร่ เริ่มดำเนินการตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลสปป.ลาว กับองค์กรการกุศลต่างๆ เพื่อรับเลี้ยงเด็กกำพร้าหลังสงคราม^{๔๔}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชวินิจฉัยเห็นชอบว่า ให้นำเงินที่มีผู้ทูลเกล้า ฯ ถวายดังกล่าวจำนวนทั้งหมด มาสร้างเรือนนอนแก่โรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า ๑ หลัง ชื่อว่า “อาคารสินธร” และพระราชทานความช่วยเหลืออื่นๆ เช่น การปรับปรุงภาวะโภชนาการ การศึกษา การฝึกอาชีพ การเกษตร ฯลฯ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียนนับแต่นั้นเป็นต้นมา โดยสำนักงาน กปร. ผู้รับผิดชอบได้กำหนดวัตถุประสงค์และประโยชน์ของโครงการฯ ไว้ดังนี้

^{๔๒} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการ ฯ พฤศจิกายน ๒๕๔๕. หน้า ๘.

^{๔๓} “โครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า แขวงเวียงจันทน์ พระมหากรุณาธิคุณที่รุ่มรอมแดงของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี” จดหมายข่าวมูลนิธิชัยพัฒนา เมษายน ๒๕๓๖. หน้า ๒๓.

^{๔๔} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีนาคม ๒๕๔๕. หน้า ๒.

๑) วัตถุประสงค์ของโครงการฯ^{๔๕}

๑. เสริมสร้างสุขภาพและสติปัญญาของนักเรียน

๒. ให้โรงเรียนมีความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการ ตลอดจนให้มีความรู้ทางการเกษตร ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

๓. สร้างสัมพันธ์อันดี ระหว่างทั้ง ๒ ประเทศ

๒) ประโยชน์ของโครงการฯ^{๔๖}

๑. เป็นแหล่งอาหารให้กับนักเรียน และเป็นการส่งเสริมสุขภาพ สติปัญญาของนักเรียนให้ดีขึ้น

๒. เป็นแหล่งวิชาการเกษตรแผนใหม่ ทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น

๓. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและสปป. ลาว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเอาพระทัยใส่ เสด็จพระราชดำเนินไป ทรงทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้าของการดำเนินกิจการของโรงเรียนฯ ทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนิน เยือนสปป.ลาว สำหรับพระมหากษัตริย์คุณที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานให้แก่เด็กนักเรียนชาวลาวผ่านทางโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ เป็นเวลากว่าทศวรรษที่ผ่านมาในด้านต่างๆ โดยสรุปมีดังนี้

๔.๒.๒ กิจกรรมของโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗

๑) การก่อสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่

๑.๑) อาคารนอน

อาคารเรือนนอนสิรินธร ๑ เป็นความช่วยเหลือประการแรกที่พระราชทานให้ ซึ่งได้แยกให้เป็น เรือนนอนสำหรับนักเรียนชาย ต่อมาได้สร้างอาคารนอนสิรินธร ๒ ให้เป็นเรือนนอนของนักเรียนหญิง^{๔๗} ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๓๗ จากนั้นได้สร้างอาคารสิรินธร ๓ ให้เป็นเรือนนอนสำหรับนักเรียน

^{๔๕} ดูได้จาก กองประเมินผล สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประจำปีต่าง ๆ ในส่วนของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในต่างประเทศ

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๔๗} "ศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) และ การส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้า แขวงเวียงจันทน์ (หลัก ๖๗) ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" มูลนิธิชัยพัฒนา สิงหาคม ๒๕๓๘. หน้า ๑๕.

ประถมเพิ่มเติมอีกหนึ่งแห่งแล้วเสร็จเมื่อพ.ศ. ๒๕๔๔^{๔๘} และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๔

๑.๒) อาคารเรียน

ก่อสร้างอาคารเรียนสิรินธร เป็นอาคารชั้นเดียวขนาด ๕ ห้องเรียน* สำหรับนักเรียนมัธยม ทำให้สามารถแยกนักเรียนระดับประถมและมัธยมออกจากกันได้ จากเดิมที่ต้องเรียนรวมกัน^{๔๕}

๑.๓) โรงอาหาร/โรงครัว

โครงการ ฯ ได้รับการสนับสนุนจากบริษัททวงศ์ก่อสร้าง จำกัด ดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซม โรงอาหาร/โรงครัวของโรงเรียนที่ชำรุดทรุดโทรมมาก โดยปรับปรุงขยายขนาดให้กว้างขวางมากขึ้น^{๕๐} เป็นอาคารชั้นเดียว กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๔ เมตร พร้อมขยายประตูหน้าต่าง ทาสีใหม่ เดินสายไฟ ติดพัดลม เพดาน ปรับปรุงเตาให้เป็นอิฐทนไฟ ตลอดจนปรับปรุงส่วนสนับสนุนอื่นๆ เช่น ห้องเก็บอาหาร ห้องชะล้าง บ่อดักของเสีย ให้ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย แล้วเสร็จเมื่อพ.ศ. ๒๕๔๐^{๕๑}

๒) แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

๒.๑) ถังเก็บน้ำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๔๒๒,๐๐๐ บาท^{๕๒} ก่อสร้างถังเก็บน้ำฝน จำนวน ๑๕ ถัง เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อให้ครูและนักเรียน ได้มีน้ำสะอาดบริโภค และมีน้ำอุปโภคได้ตลอดปี

^{๔๘} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) มีนาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑.

* สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดพร้อมทั้ง อาคารนอนสิรินธร ๑

^{๔๕} มูลนิธิชัยพัฒนา สิงหาคม ๒๕๓๘. หน้า ๑๕.

^{๕๐} "สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงาน โครงการในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา เมษายน ๒๕๔๐. หน้า ๒๖.

^{๕๑} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ ฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๓๐ - ๓๒.

^{๕๒} จดหมายข่าวมูลนิธิชัยพัฒนา เมษายน ๒๕๓๖. หน้า ๒๔.

๒.๒) หนองห้วยคู

ขุดลอกหนองห้วยคูเพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำได้มากขึ้น แล้วนำน้ำมาทำน้ำประปาแจกจ่ายไปตามท่อให้นักเรียนใช้ได้ทั่วถึง พร้อมจัดสร้างห้องอาบน้ำและบริเวณอาบน้ำนอกอาคารจากระบบประปา^{๕๓} นอกจากนี้ ได้เดินท่อจากหนองคูลงเติมน้ำลงบ่อเลี้ยงปลาหลังโรงครัวเพื่อแก้ปัญหาหน้าแห้งในฤดูแล้ง^{๕๔}

๓) การปรับปรุงภาวะโภชนาการ

นักเรียนแต่เดิมจะได้รับอาหารเพียงวันละ ๒ เท่านั้น ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รับสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวบรวมข้อมูลด้านโภชนาการ ปรากฏว่า ร้อยละ ๓ ของนักเรียนเหล่านี้ขาดโปรตีนและพลังงานระดับรุนแรง และร้อยละ ๖๐ ของนักเรียนทั้งหมดมีส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และเป็นโรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะทุพโภชนาการ เช่น โรคคอพอกจากการขาดสารไอโอดีน ตาเป็นเกร็ดกระดี้จากการขาดวิตามินเอ ปากนกกระจอกจากการขาดวิตามินบีสอง อากาธาปลายมือปลายเท้าหรือบวมจากการขาดวิตามินบีหนึ่ง โลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก เป็นต้น

แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ จะต้องส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภคของนักเรียน ดังนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริที่จะช่วยเหลือนักเรียน โดยพิจารณาดำเนินการโครงการในรูปแบบของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โดยจัดให้มีกิจกรรมทางการเกษตร การบริการอาหาร โภชนาศึกษาและส่งเสริมสุขภาพ เป็นหลัก และเมื่อฝ่ายไทยได้ประสานงานกับฝ่ายลาวแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชวินิจฉัยให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้น ประกอบด้วยนักวิชาการสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง สำนักงานประมงศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ มีสำนักงาน กปร. ทำให้หน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการและทำหน้าที่ประสาน กำกับ และติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามพระราชดำริ

คณะกรรมการชุดดังกล่าว ได้เดินทางไปประสานงานกับทางฝ่ายลาวเพื่อให้ให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนฯ ในด้านวิชาการ ให้คำแนะนำตามสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนฯ โดยเน้นให้ทางโรงเรียนฯ ทั้งครูและนักเรียนมีการฝึกปฏิบัติจริง ทั้งด้านการวางแผน การพัฒนาแหล่งน้ำ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การปรับปรุงภาวะโภชนาการและการรักษาสุขภาพอนามัย

^{๕๓} มูลนิธิชัยพัฒนา สิงหาคม ๒๕๓๘. หน้า ๑๕. และ รายงาน ๒๕๔๑. หน้า ๓๗.

^{๕๔} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) มีนาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑.

โครงการฯ ได้ส่งเสริมให้โรงเรียนทำการเกษตรอย่างง่าย ๆ เช่น ปลูกผัก เพาะเห็ด ประมง เลี้ยงสัตว์ และวิธีการถนอมอาหาร จุดประสงค์หลักเพื่อใช้เป็นอาหารแก่นักเรียน ลดการขาดแคลนอาหาร และผลผลิตที่เหลือจะนำไปจำหน่าย เพื่อนำเงินที่ได้มาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนตามแต่ละประเภทของกิจกรรมต่อไปอีกทางหนึ่ง วิธีการดำเนินการจะแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเกษตรต่างๆ และจัดให้มีนักเรียนกลุ่มละ ๖ – ๘ คน ผลัดเปลี่ยนช่วยประกอบอาหารในแต่ละสัปดาห์^{๕๕}

๓.๑) การปลูกผัก

เดิมโรงเรียนได้ปลูกผักไว้ใช้ประกอบอาหารบ้าง แต่ไม่จริงจังและไม่ต่อเนื่อง ผลผลิตน้อยไม่เพียงพอแก่ให้โรงครัวของโรงเรียนนำมาประกอบอาหาร โดยโรงครัวต้องซื้อผักจากภายนอกเพิ่มเติม แต่หลังได้รับพระราชทานความช่วยเหลือโรงเรียนปลูกผักได้มากขึ้น ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้อย่างมาก สำหรับกิจกรรมปลูกผักนี้ โรงเรียนได้จัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน^{๕๖} ผักที่ปลูกจะเป็นประเภทผักกาด ผักบุ้ง ผักสลัดต่างๆ นักเรียนที่ได้รับมอบหมายจะรับผิดชอบผักคนละ ๒๐ กิโลกรัม^{๕๗} นอกจากนี้ยังปลูกไม้ผล เช่น มะขาม มะม่วง ลิ้นจี่ ลำไย และเงาะ ซึ่งเจริญเติบโตได้ดี โดยผลไม้เหล่านี้จะปลูกรอบอาคารนอนนักเรียนหญิง (สิรินธร ๒) และนักเรียนหญิงจะเป็นผู้ดูแล^{๕๘} ส่วนการเพาะเห็ดโรงเรียนเคยดำเนินการมาบ้างแต่ได้ผลผลิตน้อย

๓.๒) การประมง

โครงการฯ ได้พัฒนาขุดลอกห้วยมะไฟเพื่อใช้เป็นบ่อเลี้ยงปลา ซึ่งสามารถจับปลาได้มาบริโภคได้ตลอดปี และจะปล่อยลูกปลาเพิ่มเติมอยู่เสมอ จึงเป็นแหล่งสนับสนุนอาหารที่สำคัญของโรงเรียน

ในระยะเริ่มแรก โครงการฯ ได้นำพันธุ์ปลาไปปล่อย และแนะนำให้โรงเรียนจัดเวรนักเรียนให้ออกหาปลวกในป่ารอบ ๆ บริเวณโรงเรียนมาเป็นอาหารปลา ต่อมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชกระแสให้ปลูกพืชน้ำต่างๆ เพื่อเป็นอาหารปลา ซึ่งปลาโตเร็วโรงเรียนสามารถทยอยจับมาขึ้นมารับริโภคและจำหน่ายได้ ส่วนเงินที่ได้จากการขายปลาจะเก็บไว้เป็นทุนสำรองสำหรับซื้อลูกปลามาปล่อยขยายพันธุ์ต่อไป

^{๕๕} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการ ฯ พฤศจิกายน ๒๕๔๕. หน้า ๕.

^{๕๖} ชั่วเรื่องเดียวกัน.

^{๕๗} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ ฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๓๔.

^{๕๘} สำนักงาน กปร. รายงานสรุปความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการ ฯ พฤษภาคม ๒๕๓๘. หน้า ๑๑.

๓.๓) การเลี้ยงสัตว์

เดิมโรงเรียนและชาวบ้านละแวกใกล้เคียงจะเลี้ยงหมูและไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นอาหาร โดยปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ต่อมา กรมปศุสัตว์ได้เข้ามาช่วยเหลือจัดหาพันธุ์สุกรลูกผสมเหมาะสม และเปิดไก่พันธุ์ดีมาเป็นพ่อแม่พันธุ์ โดยเฉพาะเปิดนั้น นอกจากจะเลี้ยงในโรงเรียนแล้ว ชาวบ้านได้บริเวณโรงเรียนได้ส่งจอบลูกเปิด นำไปเลี้ยงจนเป็นที่นิยมแพร่หลายกันทั่วไป สำหรับรูปแบบการเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนจะว่าจ้างคนมาเลี้ยงแล้วขายให้โรงครัวในราคาถูก^{๕๕} และทำคอกสัตว์ไว้บริเวณบ่อเลี้ยงปลา เพื่อสามารถใช้มูลสัตว์เป็นอาหารปลาได้

ผลผลิตที่ได้จากกิจกรรมทั้งผัก ปลา และสัตว์ต่างๆ จะถูกนำมาขายให้โรงครัวของโรงเรียนในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาดเพื่อประกอบอาหารเลี้ยงนักเรียนจนเพียงพอ ส่วนที่เหลือจะส่งขายท้องตลาดเพื่อนำรายได้มาเป็นเงินทุน โดยเฉพาะปลา รายได้ส่วนหนึ่งจะนำมาซื้อลูกปลา และบางส่วนจะนำมาซื้อโค-กระบือ ส่วนไข่กับเครื่องปรุงรสต่างๆ จะซื้อจากตลาด และข้าวเหนียวที่เป็นอาหารหลักจะทำสัญญาซื้อเป็นรายปี^{๖๐}

หลังจากได้รับช่วยเหลือด้านบริการอาหารที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้จากเดิมที่โรงเรียนสามารถจัดอาหารให้นักเรียนได้เพียงวันละ ๒ มื้อและมีปริมาณจำกัด จนเมื่อโรงเรียนผลิตอาหารเองได้ โรงเรียนสามารถจัดอาหารให้มีปริมาณมากกว่าเดิม กับข้าว ๑ อย่าง เพิ่มเป็น ๒ อย่าง และมีคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น

๔) การสาธารณสุข^{๖๑}

๔.๑) โครงการฯ ติดตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะโภชนาการ โดยจัดให้มีการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็กนักเรียน

๔.๒) ช่วยเหลือให้บริการตรวจโรค รักษาพยาบาล ผสมเกลือไอโอดีนในน้ำดื่มเพื่อป้องกันโรคคอพอกถ่ายพยาธิ ฉีดวัคซีนให้นักเรียน ตลอดจนสนับสนุนยาและเวชภัณฑ์ต่างๆ โดยเฉพาะยารักษาโรคผิวหนัง ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนยืนยันว่าโรคดังกล่าวหมดไปแล้ว

๕) ความช่วยเหลืออื่นๆ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และสิ่งของต่างๆ แก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและคณะครูของโรงเรียนเลี้ยงเด็กกำพร้าแขวงเวียงจันทน์ที่มา

^{๕๕} สำนักงาน กปร. สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการฯ มีนาคม ๒๕๔๑. หน้า ๓๓.

^{๖๐} ซ้ำเรื่องเดียวกัน.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๕ และ สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการฯ พฤศจิกายน ๒๕๔๕. หน้า ๘.

ศึกษาดูงานในประเทศไทยเพื่อไปมอบแก่โรงเรียน อาทิ หนังสือคู่มือและแผนการสอน หนังสือเรียน นิทานและของเล่น ยาสามัญประจำบ้าน เครื่องชั่งน้ำหนัก เทปวัดส่วนสูง เมล็ดพันธุ์พืชผัก บัญคอก ตู้ฟักไข่ เสื้อผ้า ขนมหาง หนังสือคู่มือต่างๆ เช่น คู่มือการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง โครงการอาหารกลางวัน การถนอมอาหาร เป็นต้น

๖) การอบรมฝึกอาชีพ

นอกจากความช่วยเหลือในลักษณะการยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียนแล้ว โครงการฯ ยังได้จัดการอบรมฝึกอาชีพให้แก่เด็กนักเรียนและผู้สนใจฝึกอาชีพตามที่โรงเรียนต้องการ เป็นความช่วยเหลือที่ดำเนินการตั้งตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๕

เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโรงเรียนฯ และมีพระราชดำริให้พิจารณาฝึกสอนนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพหัตถกรรมและการตัดเย็บเสื้อผ้า เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและสามารถนำไปประกอบอาชีพต่อไป สำนักงาน กปร. ได้ประสานงานกับกรมอาชีวศึกษา โดยมีวิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคายเป็นหน่วยงานหลัก ตลอดจนกรมวิเทศสหการ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเวียงจันทน์ ฯลฯ ร่วมจัดการอบรมฝึกอาชีพระหว่างวันที่ ๑๒ – ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕ แบ่งการอบรมออก ๓ กลุ่มๆ ละ ๒๕ คนได้แก่

- ก. การตัดเย็บเสื้อผ้า ทำให้นักเรียนสามารถตัดเย็บชุดนักเรียนเองได้
- ข. การประกอบอาหารและขนม เน้นการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาปรุงเป็นอาหารและถนอมอาหาร
- ค. การจัดดอกไม้ประดิษฐ์ และศิลปะการประดิษฐ์

ผู้เข้าร่วมการอบรมดังกล่าวประกอบด้วย นักเรียน กับเจ้าหน้าที่สมาพันธ์แม่หญิงลาว และได้มีผู้แทนสตรีจากหน่วยงานต่างๆ ในสปป.ลาว ตลอดจนสตรีชาวไทยในลาวเข้าร่วมงาน บริจาคเงินและอุดหนุนผลิตภัณฑ์จากฝีมือนักเรียน ได้รายได้ทั้งสิ้นกว่า ๑๖,๔๖๓ บาท และเมื่อวันที่ ๙ – ๑๑ กันยายน ๒๕๔๕ โครงการฯ ได้จัดอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่เด็กนักเรียนอีกหนึ่งรุ่น^{๖๒}

จากรายละเอียดของโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร หลัก ๒๒ และโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ ที่ได้บรรยายมา จะเห็นได้ว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งสองโครงการ ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างประโยชน์ให้แก่ชาวลาวเป็นอันมาก ทั้งนี้เป็นเพราะพระมหากรุณาธิคุณของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานให้แก่ราษฎรลาวเหล่านั้น สำหรับเกษตรกรในพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร ได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตรที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและ

^{๖๒} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม (หลัก ๖๗) มีนาคม ๒๕๔๕. หน้า ๒. และ สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าโครงการฯ พฤษจิกายน ๒๕๔๕. หน้า ๑๐.

ระบบชลประทานที่ช่วยเพิ่มผลผลิต ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นถึง ๒๑ เท่า ภายในระยะเวลาไม่ถึง ๑๐ ปี ขณะที่นักเรียนของโรงเรียนวัฒนธรรม หลัก ๖๗ ที่ประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและภาวะทุพโภชนาการ ก็ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนการสอน เปลี่ยนแปลงไปเป็นโรงเรียนชั้นนำแห่งหนึ่งของ สปป.ลาว ที่เปิดรับนักเรียนทั่วไปให้สมัครแข่งขันกันเข้าเรียน เนื่องจากสามารถสอบเข้าเรียนต่อชั้น อุดมศึกษาได้มากกว่าโรงเรียนอื่นๆ^{๖๓}

นอกจากนี้ โครงการนี้เองมาจากพระราชดำริทั้งสอง ยังสะท้อนให้เห็นถึงสายสัมพันธ์อัน น่าสนใจที่เป็นกรณีพิเศษระหว่างไทย-ลาว อย่างน้อยสองประการ ประการแรก คือ ไม่ปรากฏความ ช่วยเหลือขนาดใหญ่ในรูปแบบดังกล่าวกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำห้วยซอนที่มี มูลค่าถึงกว่า ๘๐ ล้านบาท ถือได้ว่าเป็นงบประมาณความช่วยเหลือที่ให้แก่ต่างประเทศซึ่งสูงมาก สำหรับประเทศกำลังพัฒนาเช่นไทยจะพึงให้ได้ และประการที่สอง โครงการฯ ทั้งสองแสดงให้เห็นถึง บทบาทที่สำคัญยิ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะผู้เชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ของสองประเทศ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาและสังคมสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ปรากฏ

^{๖๓} สำนักงาน กปร. รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรม

(หลัก ๖๗) มีนาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑.